

Zápis

z obhajoby disertační práce pana Mgr. Tomáše Boušku

konané dne 15. 3. 2012

téma práce: „Jáchymovští političtí vězni. Orální historie v teorii a praxi.“

přítomní: dle prezenční listiny

Předseda komise p. doc. Milan Znoj zahájil obhajobu a představil přítomným kandidáta. Následne predal slovo školiteľovi, prof. Vaňkovi.

Školiteľ predstavil doktoranda a zoznámil komisiu s uchádzačom a jeho diz. prácou. Záverom podotkol, že vybratá téma je neotrelá a prínosná pre svoj obor, a to obzvlášť vzhľadom na aplikované prístupy orálnej histórie pri práci s politickými väzňami. Dostal sa i k popisovaniu partikulárnych prístupov voči jednotlivým témam diz. práce, ktoré podľa školiteľovho vyjadrenia občas mohli byť i mierne modifikované (týkalo sa to hlavne špecifických politologických aspektov), avšak obecne bola vyjadrená spokojnosť.

Kandidát zoznámil prítomných so svojou dizertačnou prácou. Vyzdvihol, na čo sa téma primárne zameriava – jedná sa o prácu s jáchymovskými politickými väzňami, pričom predmetom výskumu boli konkrétni zástupcovia menšinovej skupiny v rámci väzňov, ktorí inak tvoria značne heterogénnu skupinu. Podotkol, že ich pamäť bola dlhodobo umlčovaná, čo sa podpísalo na ich súčasnej schopnosti vracania sa ku spomienkam. Zaujímavým aspektom je politizácia a mediálna manipulácia s touto témou, čo autora viedlo k jej vedeckému spracovaniu – tento odborný prístup mal vyvážiť inak častú neobjektívitu.

Práca v úvode obsahuje definovanie používaných termínov, ako aj bližší vhl'ad do metodológie orálnej histórie, a to vrátane komparácie s fínskou orálnou históriou, s ktorou sa autor bližšie oboznámil počas svojho študijného pobytu v danej krajine. Ďalej oboznamuje čitateľa s fungovaním celkového väzenského systému a zapojených inštitúcií. Vo svojej práci kladie dôraz na autentické ľudské príbehy vrátane rozhovorov s deťmi. Vybraná vzorka bola cielene vyberaná z aktívnej skupiny politických väzňov, ktorí podľa autorovho názoru konštituuju mimoriadne zaujímavú názorovú skupinu. Spomienky, ktoré sa v práci analyzujú, sú často veľmi detailné a zároveň dojemné, týkajú sa konkrétnych aspektov vyšetrovania, zaobchádzania s väzňami, náročných pracovných podmienok v uránových baniach, ale i vzťahom väzňov s rodinami. V konečnom dôsledku sa dá skonštatovať, že autor pracoval s menšinovou skupinou v rámci českej spoločnosti, ktorá sa aktívne snaží ovplyvňovať českú verejnú mienku.

Potom oponenti predniesli závery svojich posudkov. Oponent doc. Lukáš Valeš, Ph.D.: s autorom sa dlho pozná a dobre sa mu s ním pracovalo, avšak napriek tomu v práci našiel niekoľko kritických bodov. V prvom rade mu nie je jasný samotný cieľ práce. Isté kapitoly sa deklarovaného cieľa práce príliš nedotýkajú (napr. fínska orálna história). Štýl práce je občas neštandardný – zodpovedá skôr beletristickému podaniu. Ďalej oponent cituje konkrétne príklady, s ktorými sa v práci štylisticky nestotožnil, obzvlášť pritom podotýka, že štýl umocňuje subjektívny pohľad na vec. Termíny ako „komunistická zvuľe“, či „bolák“ sú zvlášť zdôraznené ako nevhodné. Kladom textu je jeho dynamickosť, avšak zvolené výrazy degradujú vedeckosť práce. Formálne členenie sa tiež stalo objektom kritiky, keďže niektoré podkapitoly neboli podľa názoru oponenta zvolené najšťastnejšie. Ponúkalo sa zrovnanie s nemeckými tábormi na opačnej strane Krušných Hôr, ktoré s tematikou súvisia viac, ako situácia vo Fínsku. Autor je na katedre politológie, avšak kapitola zameraná na teoretické koncepty je najslabšou časťou práce, pričom významní autori ako Sartori a Arendtová vôbec nie sú zmieňovaní, namiesto toho sa v práci objavujú encyklopédie politiky, ktoré nemôžu byť považované za relevantný zdroj. Navyiac sa objavujú nepresné citácie, a to i od autorov, ktorí v danom obore nemôžu byť považovaní za kapacity. Práca je sice doporučená, ale po veľkom váhaní a s radou otáznikov, ktoré by mali byť zodpovedané na samotnej obhajobe.

Oponent PhDr. Pavel Mücke, Ph.D.: Závažná otázka je formulácia vlastných cieľov, keď definovanie práce ako sprostredkovanie pamäti politických väzňov je rozhodne relevantné, avšak

je otázne, nakoľko bol tento zámer reálne naplnený. Problémom je i vek niektorých narátorov, ktorý sa odrazil na sprostredkovaných spomienkach. Ocenenia je však hodný samotný zámer, uchovávanie rozhovorov je rozhodne veľmi dôležité, tí ľudia postupne zomrú a je podstatné zachytiť ich pamäti. V práci by sa zišlo viac sa sústrediť na odborné zdroje a ich zakomponovanie do interpretačno-analytickej časti na konci práce, a menej dávať doraz na mediálne pramene. Niektoré pasáže týkajúce sa Fínska sú až príliš dlhé a chýba tu jednoznačné zdôvodnenie, prečo sa v práci nachádzajú, resp. akým spôsobom je fínska skúsenosť prínosná pre prácu s českými politickými väzňami. Poznatky by bolo vhodné zobecniť do konkrétnejších záverov v záverečnej časti práce; bolo by vhodné ukázať, k čomu autorov výskum viedol a či sa na jeho základe dajú vyvodit' konkrétne poznatky pre daný vedecký obor. Prácu oponent dr. Mücke nakoniec doporučil, hoci vidí isté medzery, avšak považuje ju za cenný príspevok k debate.

Kandidát Bouška odpovedá na posudky oponentov. Začína vyjadrením sa k nejasnosti cieľa práce – orálna história kontra práca s politickými väzňami – autor tu konštatuje, že cieľom bol dôraz na oba tieto aspekty. Téma je dosť ošemetná, avšak v ČR existuje istá verejná objednávka a vzhľadom na to sa autor potreboval kvalitne metodologicky pripraviť, aby mohli následne byť rozhovory takto metodologicky podchytené. Presah do zahraničia je v práci prítomný z dôvodu, že zahraničie je ohľadom skúseností s perzekúciou na politických základoch omnoho pestrejšie. Ak by boli rozhovory zachytené nesprávnym spôsobom, mohlo by dôjsť k ich skresleniu a tendenčnosti, čo by viedlo tak k dehonestácii spolupráce s narátorom, ako aj k poničeniu samotných materiálov. Preto autor považoval za dôležité reflektovať tento aspekt v prvej, teoreticko-metodologickej časti práce. Fínska skúsenosť bola cielene nadobudnutá – fínska orálna história je sprevádzaná veľmi podobnými obdobiami ako v ČR, obsahuje množstvo bielych miest (napr. väzni zo sovietskych gulagov), s ktorými sa fínska spoločnosť stále vysporiadúva. Autor tak mohol porovnávať partikulárne skúsenosti finských a českých väzňov, ako aj oboznámiť sa s výskumnými prístupmi vo Fínsku, ktoré sú na vysokej úrovni (práca s výstupmi, rozhovormi, dátami atď.). Autora daný pobyt veľmi ovplyvnil a považuje ho za prínosný pre svoju prácu, mal i možnosť práce s kvalitnými bádateľmi, ktorí mu otvorili nové horizonty a oboznámili ho s novými prístupmi. Vo formálnom poňatí vychádzal z mylného presvedčenia, že si autor volí štýl svojej práci sám, pričom ho opäť ovplyvnil škandinávsky

prístup. Autor bol vedený k spôsobu písania, ktorý nie je zbytočne komplikovaný a dokáže vyjadriť myšlienky jednoducho a pritom výstižne. Poukazuje na pokoru voči ostatným kolegom, ktorí sa venujú tej istej tematike politických väzňov a rozhodne nemal v úmysle vo svojej práci vyzdvihovať vlastnú osobu či zásluhy.

Ohľadom teórie totalitarizmu sa autor stotožňuje s oponentom a súhlasí, že daná tematika mala byť spracovaná lepším spôsobom. Ďalej autor bojoval s dilemou, nakoľko „politologická“ má daná práca byť, keď sa jej venoval na katedre politológie. V záverečnej fáze štúdia uvažoval, či prácu nerozšíriť o ďalšie politologické aspekty, avšak nakoniec sa rozhodol nekopírovať sám seba, ako i iných kolegov, ktorí už isté aspekty spracovali dostatočne podrobne a nezahŕňať tak témy, ktoré nepovažoval v kontexte zvolenej problematiky za významne relevantné.

Autor sa ďalej konkrétne zaoberá metódami používanými pri práci s rozhovormi, pričom podotkol, že sa chcel vyhnúť zbytočným generalizáciám. Riziko dichotomického poňatia spracovania histórie bolo podľa autora čiastočne eliminované zasadením tematiky do diskurzu konfederácie politických väzňov, resp. jednej konkrétnej skupiny. Ďalej autor upozorňoval na rôzne prístupy vlád voči politickým väzňom, keď podotýka, že tu môže dôjsť k istej zaujatosti. Zachytené fragmenty myslenia by mali slúžiť ako kamienky v mozaike spomínania na tragickú minulosť autoritatívneho režimu v ČSR, pričom ich zachovanie je mimoriadne dôležité i pre komparáciu s inými názorovými prúdmi v českej spoločnosti. Perspektívu ďalšieho výskumu danej tematiky autor hodnotí v rámci dvoch variant: reinterpretácia nadobudnutých poznatkov v dlhšom časovom odstupe, ako aj získavanie nových rozhovorov, ktoré sa môžu zaoberať i ďalšími udalosťami (70. a 80. roky) – tu napr. existuje polarizácia medzi dvoma skupinami, keď tí „neskorší“ reálne nie sú tými „staršími“ chápaní ako „autentickí“ politickí väzni. Dá sa postupovať i v rámci komparácie v širšom európskom či globálnom kontexte, kde sa dajú porovnávať skúsenosti v rôznych krajinách. Východonemecká skúsenosť sa v práci nenachádza, pretože podľa autorovho názoru v DDR v táboroch nepracovali politickí väzni v tom poňatí, ako sme ich chápali v ČSR. Okrem toho na tejto téme pracuje autorova kolegyňa, ktorá sa jej podrobne venuje.

Členovia komisie sa vyjadrujú k vystúpeniu kandidáta. Doc. Znoj podporuje oponenta doc. Valeša, že kapitola o teórii totalitarizmu nebola dobre spracovaná a zrejme do práce nepatrí. Ďalej podotýka, že doktoranské štúdium je na katedre politológie spoločné s ústavom pre súdobé

dejiny, pričom interdisciplinárny prístup je tak dôležitou súčasťou bádania. Zvolená metóda orálnej historie je tak akceptovateľná, pokiaľ autor nepristúpil k nevhodným historickým analýzam, ktoré by už pre politologické zameranie boli nevhodné. Doc. Kocian konštatuje, že rôzni bádatelia v ČSR sa touto témou zaoberajú a je dobré, že autor zvolil trochu iný prístup, než sa zvyčajne aplikuje. Oceňuje tak nový uhol pohľadu.

Oponent doc. Valeš sa vracia k otázke Fínsko vs východné Nemecko, kde upresňuje, že chcel vedieť, prečo Fínsko v práci je a Nemecko nie. Ďalej vyjadruje názor, že vytýčiť si dva ciele v rámci diz. práce je priveľa a pokiaľ by sa autor venoval iba jednému a o to podrobnejšie, prácu by to výrazne skvalitnilo.

Autor vysvetľuje, prečo preňho Fínsko bolo dôležité – obohatilo jeho rukopis pri nahrávaní rozhovorov. Oponent doc. Valeš mu ale vytýka, že kapitola o Fínsku je príliš rozsiahla a zaoberá sa témami, ktoré pre samotný cieľ práce nemôžu byť reálne prínosné. Umením dizertačnej práce by malo byť, že sa z veľkého množstva zaujímavých tém a aspektov vyberie niekoľko, ktoré sú najrelevantnejšie a tými sa autor zaoberá do hĺbky. Autor k tomu dodáva, že sa pokúsil vybrať tie najzaujímavejšie aspekty (napr. rodinné vzťahy) a verí, že empirická časť je dostatočne prínosná.

Doc. Znoj uzavrel diskusiu.

vyhlásení výsledku tajného hlasování:

Komise navrhla udělit titul doktor (Ph.D.)

Zapsal: Mgr. Michal Hrušík

Podpis předsedy komise: